

S podnětem Výboru pro práva cizinců zasláným Ministerstvu práce a sociálních věcí i Státnímu úřadu inspekce práce se plně ztotožňujeme. Dovolujeme si připojit několik doplňujících poznámek k této otázce:

Máme za to, že v některých případech nelegálního zaměstnávání [tam, kde jde o cizince zaměstnaného bez oprávnění k pobytu ve smyslu § 5 písm. e) bod 3] je postup Státního úřadu inspekce práce dokonce v rozporu se zákonem o zaměstnanosti. Zákon o zaměstnanosti v § 141b požaduje, aby právnická osoba s pravomocně uloženou pokutou za tento přestupek uhradila různé další náklady (zdravotní pojistné, pojistné na sociální zabezpečení, dlužnou odměnu a náklady související s doručením odměny do země původu), přičemž SÚIP nebo oblastní inspektorát má vydat rozhodnutí o tom, zda vzniklo ručení třetí osoby za splnění těchto povinností (§ 141b odst. 4 zákona). Ze zákona vyplývá, že správní řízení, které vede k tomuto rozhodnutí, má SÚIP nebo oblastní inspektorát zahájit nejpozději do 90 dnů od právní moci rozhodnutí o uložení pokuty. V těchto případech tedy zákon výslovně předpokládá další aktivitu inspektorátů práce.

I v dalších případech nepokrytých tímto ustanovením (nelegální zaměstnání spadající pod § 5 písm. e) ale body 1 a 2) máme za to, že by se inspektoráty práce neměly spokojit jen s projednáním přestupku nelegálního zaměstnávání a případným uložením pokuty. Kontrolní řád, kterým se inspektoráty práce během kontrol řídí, předpokládá spolupráci různých kontrolních orgánů (§ 25 kontrolního řádu) a kontrolní orgán by měl předat svá zjištění o nedostacích „příslušnému orgánu, který je oprávněn ve své působnosti činit opatření k nápravě zjištěného stavu nebo ukládat sankce za zjištěné nedostatky.“ V tomto případě tedy především finančnímu úřadu, České správě sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovně s cílem zjistit, jestli zaměstnavatel splnil své povinnosti vůči těmto státním orgánům.

Postup popsany v podnětu, tedy že se inspektorát práce spokojí s projednáním přestupku a uložením pokuty, může dlouhodobě vést k tomu, že pro jednotlivé zaměstnavatele bude levnější i nadále zaměstnávat nelegálně pracovníky a riskovat uložení pokuty (byť možná ve vyšší částce), než sjednat nápravu tím, že uzavřou s pracovníkem pracovní právní vztah, a zlegalizují tak nemalý příjem z vykonávané práce včetně plnění všech „odvodových“ povinností se zaměstnáváním spojených. Tento postup také nahrává možnému vykořisťování pracovníků, kteří tak pracují za podmínek a v prostředí mimo kontrolu státních orgánů. Jedním z důležitých úkolů inspektorátů práce je však kontrola pracovních podmínek, v nichž je práce vykonávána. Podporujeme výklad zákona, podle něhož pouze skutečnost, že nebyla splněna formální stránka zaměstnaneckého vztahu – nebyla uzavřena pracovní smlouva, by neměla tuto důležitou roli inspekce práce popřít. Takový postup se nám nejeví v souladu s právní úpravou nejen ve vztahu k cizincům, ale ve vztahu ke všem nelegálně zaměstnaným osobám. Stát má nepochybně zájem na sankcionování nelegálního zaměstnávání právě proto, že jde o výkon závislé práce, ale bez příslušného právního ukotvení, tzn., že je zde pravidelně fakticky vykonávána práce za odměnu pro „zaměstnavatele“ a na základě jeho pokynů. Měla by tak být vykonávána za důstojných podmínek, které chrání zákoník práce.

Pokud jde o zmíněný nedostatek transpozice směrnice 2009/52/ES, musím souhlasit s tím, že tato nebyla dostatečně transponována a v případě dalších jednání o lepším nastavení mechanismu řešení zaměstnaneckých stížností si dovoluji nabídnout spolupráci z naší strany.